

Tijd om mee te gaan

Wim Dekker, Bert de Leede
en Arjan Markus

Tijd om mee te gaan

Over discipelschap vandaag

Uitgeverij Boekencentrum, Zoetermeer

Bij de productie van dit boek is gebruikgemaakt van papier dat het keurmerk Forest Stewardship Council® (FSC®) draagt. Bij dit papier is het zeker dat de productie niet tot bosvernietiging heeft geleid. Ook is het papier 100% chloor- en zwavelvrij gebleekt.

www.uitgeverijboekencentrum.nl

Deze uitgave kwam tot stand in samenwerking met de IZB.

De bijbelteksten in deze uitgave zijn ontleend aan de Bijbel in de Herziene Statenvertaling, © Stichting hsv 2010. De auteurs hebben ervoor gekozen 'Here' te gebruiken i.p.v. 'Heere'.

Ontwerp omslag: Mulder van Meurs
Vormgeving binnenwerk: Gerard de Groot

ISBN 978 90 239 2813 3
NUR 707

© 2014 Uitgeverij Boekencentrum, Zoetermeer

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of op enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Inhoud

1 Tijd om mee te gaan	7
<i>Ter inleiding</i>	
2 Volg Mij!	13
<i>Discipelschap en het onderwijs van Jezus</i>	
3 Leven uit de hoop	24
<i>Discipelschap in de brieven van Paulus en Petrus</i>	
4 Vreugde en vreemdelingschap	35
<i>Over de mooie en pijnlijke kanten van discipelschap</i>	
5 De tocht opnieuw beginnen	46
<i>Verdergaan als je hebt gefaald</i>	
6 Beginnen bij het begin	51
<i>Over discipelschap en doop</i>	
7 Voor anderen een Christus worden	59
<i>Over discipelschap en dienen</i>	
8 Genade is niet goedkoop	63
<i>Over geloven en gehoorzamen</i>	
9 Verschil van inzicht	71
<i>Moeten discipelen het over alles eens zijn?</i>	
10 Anders dan anderen?	83
<i>Discipelschap en de seculiere samenleving</i>	

11 Geleefd geloof	93
<i>Waar het op aankomt bij discipelschap vandaag</i>	
12 Zorg voor de ziel	103
<i>Over de binnenkamer en de buitenwereld</i>	
13 Voorhof en heiligdom	112
<i>Over discipelschap en de eredienst</i>	
14 In het hart van de kerk	124
<i>Discipelschap als focus van beleid</i>	
Bijlage	139
<i>Enquête: Discipelschap en gemeente</i>	

1 Tijd om mee te gaan

Ter inleiding

Geef dat ook wij uw nodend woord
vertrouwen, volgen ongestoord,
op weg gaan met U mee.

(Liedboek 2013, Gez. 836:2)

Zie onze God, de Koning-knecht,
Hij heeft zijn leven afgelegd.
Zijn voorbeeld roept om te dienen iedere dag,
gedragen door zijn lief' en kracht.

(Opwekking 268, refrein)

Jezus, ga ons voor
deze wereld door,
en U volgend op uw schreden
gaan wij moedig met U mede.
Leid ons aan uw hand
naar het vaderland.

(Liedboek 2013, Gez. 835:1)

In alle toonaarden zingen we in de kerk over discipelschap, het leven in de navolging van Christus. Maar wat betekent dat vandaag?

De situatie waarin de kerk is terechtgekomen vraagt om een her-oriëntatie. Het onderscheid tussen geloven en niet-geloven wordt groter. Dat vraagt dat we heldere keuzen maken en die goed weten te motiveren.

Geloven wordt steeds vreemder; gelovig leven ook. Dat decor maakt de bezinning op discipelschap tot een urgente aangelegenheid. Er zijn minstens twee redenen om ons intensief met dit thema bezig te houden, een positieve en een negatieve.

‘Als het zout zijn smaak verloren heeft, waarmee zal het gezouten worden?’ zegt Jezus in de Bergrede (Matt. 5:13). Het is al weer enkele jaren geleden dat (oud-)politicus Frits Bolkestein zich in de media beklaagde over de ‘bloedeloosheid van het christendom in West-Europa’. Wat er ook verder over zijn bijdrage aan het debat te zeggen zou zijn, hij sneed een punt aan dat nog brandend actueel is.

Maar er is ook een positieve reden voor de bezinning: bij velen binnen de kerk – trouwens ook daarbuiten – leeft het verlangen naar richting, visie, voorbeeldfiguren. Het is niet verwonderlijk dat daarbij het thema discipelschap, navolging, overal komt bovendrijven. Wat betekent het vandaag? Maakt het enig verschil? Zo ja, hoe en waar?

Liefdegebod

Zo eenvoudig is dat niet. Wanneer Jezus de vraag krijgt voorgelegd waar het ten diepste om gaat in het leven, geeft Hij een kernachtige samenvatting, het dubbele liefdegebod: ‘U zult de Here, uw God, liefhebben met heel uw hart, met heel uw ziel en met heel uw verstand. Dit is het eerste en het grote gebod. En het tweede, hieraan gelijk, is: U zult uw naaste liefhebben als uzelf’ (Matt. 22:37-39). Wanneer Hij oproept Hem te volgen, gaat het ten diepste om de realisering van dit gebod. Vlak voor zijn hemelvaart, als Hij zijn leerlingen uitzendt om al de volken tot zijn discipelen te maken (Matt. 28:19), zegt Hij hun te leren ‘alles wat Ik u geboden heb, in acht te nemen’. Ook daarbij gaat het steeds weer om datzelfde dubbele liefdegebod.

Door navolgers te worden van Jezus Christus leren we God liefhebben boven alles en onze naaste als onszelf. We leren kind van de Vader te zijn en broeder van onze broeder, zuster van onze zuster. We leren ons leven te wijden aan God en de medemens. We laten ons leiden door zijn Geest, die ons de vrucht schenkt van liefde, blijdschap, vrede, geduld, vriendelijkheid, goedheid, geloof, zachtmoedigheid, zelfbeheersing (Gal. 5:22).

Door navolgers te worden van Jezus krijgen we vreugde in het doen

van al Gods geboden. Op de weg van de navolging krijgen we echter ook te maken met lijden en tegenstand; we komen terecht in het gevecht met de machten die Hem aan het kruis brachten. Maar we mogen ook delen in zijn overwinning op die machten en blijmoedig verdergaan ondanks smaad en pijn.

Door navolgers te zijn van Jezus Christus delen we eveneens in zijn overwinning op de macht van de zonde, de tegenkracht die we in onszelf ervaren, waardoor we niet aan Gods bedoelingen beantwoorden.

Navolging

Op de weg van de navolging richten we ons op de belangrijkste Persoon voor ons geloof: Jezus Christus. Hij leert ons alle woorden van God, ook die van het zogeheten Oude Testament, serieus te nemen. Tegelijk brengt Hij de sleutel mee om die te verstaan. We lezen de Bijbel niet als een verzameling losse teksten, maar als het boek van Mozes en de profeten, het boek dat Jezus leerde hoe Hij moest wandelen. In het spoor van Hem lezen we het met een brandend hart, omdat alles met Hem te maken blijkt te hebben, met zijn lijden en met zijn opstanding (Luk. 24:26, 27).

Het begrip ‘navolging’ zet ons op het verkeerde been als we het opvatten als het letterlijk navolgen van Jezus, in de zin van Hem nadoen. Het zet ons ook op het verkeerde been wanneer we zouden denken dat het een voor iedere christen eenduidige manier van leven betekent. Iedere christen zal juist weer in zijn of haar tijd en context leerling van Jezus moeten worden om te ontdekken wat de concrete gehoorzaamheid inhoudt. Navolging betekent dus niet dat we een blauwdruk volgen. We volgen een Persoon, die in elke tijd opnieuw ons leert hoe we God zullen liefhebben boven alles en de naaste als onszelf.

Discipelschap

Om verkeerde associaties met het begrip ‘navolging’ te voorkomen, gebruiken we liever het woord ‘discipelschap’. Wanneer we discipel, leerling, van iemand zijn, betekent dat nooit dat we die ander klakkeloos nadoen, maar zelfstandig aan de slag gaan met wat we hebben geleerd. Wanneer het gaat om het leerling-zijn van Jezus, betekent het ook levenslang leer-

ling blijven, omdat Jezus niet iemand is uit het verleden, maar de levende, die ons vandaag voorgeeft. Omdat Hij de opgestane is, die voor ons uit gaat, laten we zijn onderwijs nooit achter ons.

Als we zo een paar houtskoolschetsen op papier zetten, wordt meteen duidelijk dat de aandacht voor ‘discipelschap vandaag’ niet kan worden afgedaan als een zoveelste hype. De toewijding aan God met heel ons hart, heel ons verstand en al onze kracht, het wandelen op de weg van Gods geboden, het wandelen met God – de hele Bijbel is ervan doortrokken. Het is eigenlijk niet goed denkbaar dat we ons leven als christen vandaag anders definiëren dan in termen van discipelschap: in de navolging van Jezus leven voor Gods aangezicht.

Dat is gemakkelijker gezegd dan gedaan, want in onze seculiere samenleving kost het moeite en volharding om het leven te beleven voor Gods aangezicht. We leven in een cultuur waaruit God verdwenen lijkt. Voor we er erg in hebben, lijkt Hij ook te zijn verdwenen uit ons eigen leven. Daarom is dit een urgente kwestie: navolging is in onze tijd een gevecht tegen de secularisatie in ons eigen leven. We lopen het risico van een ‘vrijtijdschristendom’, met zo nu en dan een kerkdienst of een bijbelkring als religieuze momenten in een werkweek die verder wordt gekenmerkt door praktisch atheïsme: leven zonder dat God er een noemenswaardige plaats in heeft. Jezus roept ons tot fulltime discipelschap. Die urgentie hebben we tot uitdrukking willen brengen in de titel *Tijd om mee te gaan*.

Te midden van alle culturele en kerkelijke ontwikkelingen, die veel van de traditionele gestalten van christen-zijn onder druk hebben gezet en nog in toenemende mate onder druk zullen zetten, zoeken we een nieuwe oriëntatie op Jezus Christus. Wij geloven dat Hij de levende is, die ons vooruit wil gaan om ons weg te halen uit culturele, kerkelijke en persoonlijke doodlopende wegen waarop we zijn terechtgekomen. We geloven dat een nieuwe oriëntatie op Hem, zijn leven en zijn onderwijs ons in aanraking zal brengen met de hele Schrift als van God gegeven, heilig Woord om de wegen van God te leren en Hem te ontmoeten. We geloven dat ons zo nieuwe oriëntatie gegeven zal worden om christen te zijn in deze tijd.

Op alle mogelijke manieren willen we bevorderen dat de gemeente een gemeenschap is van discipelen rondom de Persoon en het onderwijs van Jezus. We vertrouwen erop dat Hij daar in het midden is. Of de gemeente

groot of klein is, groeit of krimpt – we weten dat het goed is waar Hij is. In alles delen we in zijn lijden, om zo ook te delen in zijn verheerlijking.

Als christenen in het rijke Westen komen we zo als vanzelf ook dichter te staan bij onze broeders en zusters in het arme Zuiden en in het Oosten waar vervolging is. Lijden is ons geen van allen vreemd. In de gekruisigde heeft God zich met ons geïdentificeerd en Hij heeft Hem daarom opgewekt uit de dood. Ook voor ons is er het perspectief van opstanding, wanneer we ons in het spoor van deze God identificeren met de lijdenden.

Levensstijl

We schrijven dit boek vanuit onze betrokkenheid bij het missionaire werk, en dan in het bijzonder het werk vanuit de IZB. Deze missionaire organisatie binnen de Protestantse Kerk in Nederland heeft enkele jaren geleden het thema ‘discipelschap’ als focus opgenomen in het meerjarenbeleid. De achterliggende gedachte daarbij is dat we de plaatselijke kerken niet beter kunnen dienen dan met toerusting tot de toewijding aan Christus en eenvoudige gehoorzaamheid aan Hem, in het leven van alledag. Een open en uitnodigende levensstijl, waarin persoonlijke vroomheid gepaard gaat met een hartelijke betrokkenheid op medemensen binnen de bestaande netwerken van collega’s, burens, familieleden, vrienden, medescholieren et cetera, is missionair.

Tot slot nog een paar opmerkingen over de inhoud en opzet van het boek. Dit is geen handboek discipelschap. Uit praktische overwegingen hebben we ons beperkt tot een aantal kernpunten; we zijn ons ervan bewust dat het thema meer omvat dan we hier te berde brengen. Het is ook niet onze laatste publicatie.

De lezer vindt hier geen verzameling losse opstellen, maar een gemeenschappelijke tekst van drie auteurs. De inhoud is ontleend aan gesprekken die Koos van Noppen met ieder van ons voerde. In concentrische cirkels verkennen we verschillende aspecten van het thema. Elk hoofdstuk heeft een eigen toespitsing. Het is onvermijdelijk dat onze bijdragen hier en daar raakvlakken vertonen; overlappingen en storende herhalingen zijn er zo veel mogelijk uit gefilterd.

Het laatste hoofdstuk is een aanzet om discipelschap als focus te kiezen in het beleidsplan van de christelijke gemeente. Voor het bespreken

van de verschillende thema's uit het boek is een digitale handreiking beschikbaar via www.izb.nl en www.boekencentrum.nl/tijdommeetegaan.

Tijd om mee te gaan

Lees dit boek als een aansporing om de weg met vreugde te vervolgen, in het voetspoor van Jezus.

Dr. Wim Dekker, Oosterwolde

Dr. Bert de Leede, Amersfoort

Dr. Arjan Markus, Rotterdam-Delfshaven

2 Volg Mij!

Discipelschap en het onderwijs van Jezus

Jezus die langs het water liep
en Simon en Andreas riep,
om zomaar zonder praten
hun netten te verlaten,
Hij komt misschien vandaag voorbij
en roept ook ons, roept jou en mij,
om alles op te geven
en trouw Hem na te leven.

(Liedboek 2013, Gez. 531)

Dit lied van Ad den Besten verwoordt treffend de radicaliteit die ons altijd opvalt in de roepingsverhalen in de Evangelien. De discipelen worden weggeroepen uit hun vertrouwde bestaan – beroep, woonplaats, levensinvulling – en slaan voorgoed een nieuwe weg in, achter Jezus aan. We zien dat bijvoorbeeld bij de vissers Petrus, Andreas, Jakobus en Johannes. Jezus roept hen, ‘om zomaar zonder praten hun netten te verlaten’. Je ziet het tafereel voor je, in de beeldende taal van Ad den Besten in het geciteerde gezang. De weergave van de evangelist Markus lijkt dat radicale nog eens te onderstrepen. ‘Zij lieten meteen hun netten achter en volgden Hem’ (Mark. 1:18).

Elders in de Evangelien blijkt dat de radicaliteit ook een struikelblok kan zijn om de weg van de navolging te gaan, bijvoorbeeld voor de rijke jongeman (Matt. 19). Of neem het scherpe woord van Jezus uit Lukas 14, waar-

mee Hij zich wendt tot de ‘vele menigten’ die met Hem meetrekken: ‘Als iemand tot Mij komt en niet haat zijn eigen vader en moeder en vrouw en kinderen en broers en zusters, ja, ook zelfs zijn eigen leven, *die* kan Mijn discipel niet zijn. En wie zijn kruis niet draagt en achter Mij aan komt, kan geen discipel van Mij zijn.’

‘Zomaar zonder praten...’ De radicale oproep lijkt glashelder. Toch is het minder eenvoudig dan je bij eerste lezing zou denken. De tekst kan namelijk onbedoeld allerlei misverstanden oproepen. Neem deze passage:

Hij komt misschien vandaag voorbij
en roept ook ons, roept jou en mij,
om alles op te geven (...)

Is dat zo? Worden wij, net als de discipelen destijds, werkelijk vandaag geroepen om onze dagelijkse bezigheden op te geven? Als we daar even over nadenken, trekken we al snel de conclusie dat dat zo niet bedoeld is. Maar de liedtekst suggereert dat we het eigenlijk wel zouden moeten... Zo raak je voordat je er erg in hebt, verstrikt in ingewikkelde ambivalenties, waar je eigenlijk ver bij uit de buurt zou moeten blijven.

Het voorbeeld laat zien dat we de teksten uit de Evangelien niet zomaar kunnen toepassen op ons leven, hier en nu. Zo simpel ligt het niet. Maar hoe dan wel? Daarover willen we in dit hoofdstuk nadenken. Wat betekent het onderwijs dat Jezus gaf over discipelschap voor ons vandaag?

Laten we nog een ander voorbeeld noemen. Bij de uitzending van de discipelen geeft Jezus hun concrete opdrachten mee. ‘Genees zieken, reinig melaatsen, wek doden op, drijf demonen uit’ (Matt. 10:8). Voordat we daar direct een opdracht aan ons adres in lezen, moeten we ons realiseren dat deze uitspraken staan in het kader van de apostolische zending. Het optreden van Jezus is een uniek gebeuren, waar twaalf apostelen bij betrokken zijn. Zij zijn de eerste geadresseerden.

Daarmee beweren we niet dat deze teksten ons niets te zeggen zouden hebben. Er is sprake van een afgeleide toepassing, waarbij je een aantal tussenstappen moet maken. Je kunt betogen dat het werk van de apostelen later is overgegaan op de ambten en dat het daarmee ook inhoudelijk is bijgesteld; een proces waarover de Rooms-Katholieke Kerk een andere

opvatting huldigt dan de kerken van de Reformatie en charismatische groeperingen nog weer andere gedachten hebben. Maar in welke traditie je ook staat, je zult een aantal tussenstappen moeten maken. Teksten over de discipelen in de Evangelieën kunnen niet zomaar rechtstreeks op discipelschap vandaag worden toegepast.

Reikwijdte

De context waarin de woorden klinken, is mede bepalend voor hun reikwijdte. Daar heb je als lezer van het Nieuwe Testament rekening mee te houden.

Wellicht de belangrijkste tekst in de Evangelieën voor discipelschap vandaag is het woord dat Jezus spreekt tot zijn leerlingen vlak voor zijn hemelvaart, het zogeheten zendingsbevel: ‘Ga dan heen, onderwijs al de volken, hen dopend in de Naam van de Vader en van de Zoon en van de Heilige Geest, hun lerend alles wat Ik u geboden heb, in acht te nemen’ (Matt. 28:19). De leerlingen moeten de volken gaan leren wat Jezus geboden had. Hier gaat het over ons, want ‘de volken’ is een aanduiding voor iedereen die niet tot het volk Israël behoort.

In diverse bijbelgedeelten, vooral in de Handelingen der apostelen, kunnen we lezen hoe dit onderwijs er concreet heeft uitgezien en waar het dus voor leerlingen vandaag nog steeds om gaat. Hoe hebben de discipelen het bevel opgevolgd? Wat hebben ze de mensen uit de volken verteld? Een mooi voorbeeld is de geschiedenis van Filippus en de kamerling, de eunuch uit Ethiopië (Hand. 8). Vanuit het gedeelte over de lijdende knecht des HEREN in Jesaja 53 legt Filippus de reiziger uit wie Jezus is. Was dat wat Jezus de discipelen geboden had? Niet letterlijk, maar het was wel in zijn geest. Hij had hun immers steeds laten zien hoe heel het Oude Testament betrekking had op Hem? Zo had Hij hun op een nieuwe manier de Schriften leren lezen. Dat zien we nu door Filippus in praktijk gebracht worden.

Leerling-zijn als iemand die behoort tot de volken betekent dus uit het Oude Testament willen leren wie Jezus is. Het betekent ook dat we zijn uitleg van deze boeken, zoals we die vinden in de Evangelieën, overnemen en daar ook steeds weer van leren. Discipel-zijn betekent leerling-zijn en leerling-zijn betekent: leren uit de Bijbel – uit het Oude en het Nieuwe Testament – wie Jezus is, wat Hij kwam doen en wat Hij ons opdraagt.